

ПУБЛІЦИСТИКА ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ЩОДО ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

У статті проаналізовано вплив публіцистичної літератури на формування світоглядних орієнтирів російської суспільно-політичної думки щодо західноукраїнських земель. Висвітлено рівень зацікавленості з боку офіційної імперської ідеології основними положеннями та гаслами російської публіцистики початку ХХ ст.

Ключові слова: Російська імперія, українофільство, панславізм, Перша світова війна.

Розкриваючи вплив суспільно-політичної еліти та громадськості Росії на формування курсу держави щодо західноукраїнських земель, слід зробити наголос на значенні публіцистичної літератури кінця ХІХ – початку ХХ ст. як на одному з важливих елементів джерельно-історіографічної бази.

Потрібно зазначити, що публіцистика як первісне узагальнення в художній формі історичних явищ посідає чи не найперше місце як джерело для вивчення різних сторін життя народу.

Щодо аналізу основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розробку проблеми, то більшість робіт українських дослідників (в основному школа львівських істориків), які працюють над проблемою зовнішньої політики Росії щодо західноукраїнських земель, не торкаються публіцистичної творчості сучасників [1; 21; 22]. У російській історіографії, то поверхнево і досить однобічно (з наголосом на правомірності російської великодержавної ідеології) аналіз публіцистики подано у працях О.Бахтуріної [2], Н.Пашаєвої [27], О.Міллера [24] та ін.

Метою статті є аналіз найбільш змістовних публіцистичних праць, за допомогою яких можна прослідкувати найважливіші аспекти місця і ролі західноукраїнських територій у зовнішньополітичній стратегії російського імперського уряду, а також заповнити нішу у науковому вивченні впливу публіцистики на російську громадськість початку ХХ ст.

Кінець ХІХ – початок ХХ ст. ознаменував собою початок нової історичної епохи, однією із характерних ознак якої стала актуалізація національного питання. Національно-визвольна боротьба на Балканах, зростання протиріч в найбільших на той момент імперіях – Австро-Угорській, Османській та Російській ще більше заплутали і без того непросту ситуацію у Європі. Безумовно, ці процеси позначились на політиці в Росії, що невдовзі спостерігалось як у зовнішній, так і внутрішній стратегії Романових.

Політичні реалії початку ХХ ст. сприяли швидкому становленню в російському суспільстві ідей панславізму, а це в свою чергу, зміцнило в його свідомості ідеї всеслов'янської єдності. Крім того, виникло дещо ідеалізоване уявлення про єдиний “руський” народ від Карпат до Камчатки. Велика кількість публіцистичних праць з історії Галичини, Буковини та Закарпаття, насамперед, мали своїм завданням обґрунтувати зовнішньополітичну стратегію Російської імперії (тобто виконували її політичне замовлення).

Тенденції, насичені неославістськими настроями, домінували серед імперської суспільно-політичної думки і повинні були викликати прихильні почуття щодо політики царизму: “Руське населення Галичини, переважно селянство, загалом русофільське, і, внаслідок усвідомлення своєї національної приналежності до великого руського народу, і, внаслідок кривд з боку уряду і поляків, всіма своїми думками схиляється до Росії і чекає від неї допомоги” [13, с.43]. Подібні висловлювання мали на меті сформу-

вати у свідомості росіян ідею про стражденну долю українського населення Галичини, яке чекає допомоги від братів зі сходу.

Прагнучи виконати пропагандистську та культурно-просвітницьку функції, російська суспільно-політична думка ще в кінці XIX ст. українські землі називала “руськими” – спадщиною династії Рюриковичів [17–19; 29; 35].

Новий тотальний характер Першої світової війни спричинив зміни не тільки в способах ведення бойових дій, але і в зовнішній і внутрішній політиці держав-учасниць. Фактор етнічної та релігійної приналежності став тепер чи не найважливішим у процесі визначення лояльності населення і можливості на цю лояльність впливати. Ще наприкінці XIX ст. російський Генеральний штаб розпочав створення етнічних карт потенційних театрів бойових дій, насамперед – західних окраїн Російської імперії і прикордонних областей Австро-Угорщини. Тут слід наголосити, що офіційна російська статистика аж до початку війни не використовувала категорій етнічності. В ході війни, коли та чи інша національна і релігійна приналежність могла стати сама по собі вагомою причиною для репресій, переслідувань, депортацій, у свідомості людей ці фактори набирають значно більшої ваги.

Ідея “общерусского” єднання знайшла позитивний відгук серед урядових верхів імперії, оскільки цілком підходила під концепцію “виправлення (корекції) кордонів” Росії на заході. Крім того, ще однією причиною, яка змусила бюрократію підтримати заклики завершити історичне об’єднання “руського” народу, стало, в цілому, зростання національних рухів в середині імперії та проникнення на її територію української національної ідеї (“мазепинства”), зокрема. Не слід, звичайно ж, забувати, що на початку XX ст. відносини Росії та Австро-Угорщини (складовою частиною території якої були українські землі) значно ускладнились.

Спільною тезою для авторів публіцистичних брошур стало переконання, що однією із основних цілей війни повинно стати об’єднання російського народу, до якого, згідно загальноросійської ідеї, належали і східні слов’яни монархії Габсбургів. Думка про завдання возз’єднати і об’єднати з Росією всі частини російського народу знайшла широке відображення у великій кількості публікацій про Східну Галичину, Буковину і Закарпаття, які з’явилися напередодні або у ході війни.

При детальному ознайомленні з чималим нашаруванням такої літератури можна зустріти різну термінологію і найменування територій західноукраїнських земель (“Червона Русь”, “Галіція”, “Прикарпатська Русь” чи “Карпатська Русь”), які розглядались виключно в спектрі історичних частин “руських” земель, а населення – як частину великого російського народу. Світогляд кінця XIX – початку XX ст. ґрунтувався на концепції “общерусской истории”, які присутні у працях В.Татіщева, М.Карамзіна, С.Соловйова, В.Ключевського тощо.

Подібні погляди відбивали в цілому суспільну думку тогочасного імперського мислення на дану проблему. Як приклад, можна взяти погляди відомого російського суспільно-політичного діяча П.Б.Струве, який у своїй статті “Велика Росія і Свята Русь” (1914 р.) стверджував, що “Росія – держава національна”, тому “географічно розширюючи своє ядро, російська держава перетворилась в державу, яка будучи населена багатьма народами, в той же час володіє національною єдністю” [33, с.178].

Визначаючи цілі імперії у війні, на перше місце П.Струве поставив завдання возз’єднання і об’єднання з імперією всіх частин російського народу. На практиці це передбачало анексію Галичини. Відстоюючи ідею російської національної території, він доводив, що приєднання краю необхідне для “внутрішнього оздоровлення Росії, оскільки перебування малоросів під владою Австро-Угорщини породило так зване “українське питання” [34, с.68, 82].

Для більшості авторів етнічна єдність східнослов’янського населення Габсбургів з росіянами не викликала ні найменшого сумніву. Зокрема, ініціатор створення Російсь-

кого Українського Общества (РОО), О.Будилович наполягав на негайному приєднанні Угорської Русі до Росії і кордон між нею та Австро-Угорщиною проводив по річці Серет, а не Прут [7]. Він висловлював впевненість в тому, що галицько-буковинські діячі намагаються обґрунтувати тезу про те, що “Галичина і Буковина повинні послужити П’ємонтю південноруського народу, який покликаний духовно об’єднати останній від Карпат до Кавказу і від Тиси до Волги, щоб потім, зі зброєю в руках, відірвати цю область від Москви не тільки в мовному, але й політичному відношенні” [6, с.26]. Обґрунтування військово-політичної стратегії Росії автор виводив із: “... величезного домінування “русского” населення в державі, ... важкого міжнародного становища між тевтонами на заході і монголами на сході, високого світового призначення Росії як представниці всього слов’янства...” [5, с.20].

На одному із засідань Санкт-Петербурзького Слов’янського благодійного товариства, виступаючи як керівник Галицько-Русского Благотворительного Общества (ГРБО) 2 у 1907 р., він звинуватив українофільство у сепаратизмі та штучності, назвавши його вигаданим явищем без історичного коріння та майбутньої перспективи.

У схожому спектрі бачив українську державницьку ідею ще один ідеолог москвофільства – Д.Вергун, називаючи її вигадкою, спрямованою проти Росії. Він стверджував, що українські діячі (“місцева напівінтелігенція” – *Авт.*) використовували економічну підтримку Габсбургів. В свою чергу Австро-Угорська імперія, на його погляд, прагнула використати Галицію як плацдарм для наступу на Російську монархію. Проте автор висловлював впевненість, що західноукраїнське населення за роки перебування в неволі не втратило почуття приналежності до “русського” світу: “Початок наш в Галичині хороший. Народні низи в Галиції як російські, так і польські із розумінням сприйняли нову російську владу” [9, с.45].

Приналежність до єдиного “русского кореня” є превалюючою тезою в роботі відомого галицько-русського суспільного діяча М.Глушкевича, який “заповітною ідеєю руської нації” називав з’єднання всіх “русских племен” [11, с.22]. Українську справу розглядав як “штучну вигадку великої державної австро-німецької завойовницької політики і католицького войовничого клерикалізму” [11, с.26].

Свою працю Д.Марков, як і більшість авторів-публіцистів розпочав з історії “Червоної Русі”, а саме із завоювання у 1349 р. Галичини королем Казимиром. Саме з цього часу, на його погляд, для краю розпочалась ера окатоличення і закріпачення. На думку Д.Маркова, австрійські малороси (він не вживав іншого визначення для населення західноукраїнських земель) завжди були об’єктом боротьби між католиками-німцями та слов’янами-росіянами. Причину цього він вбачав в розташуванні перших на роздоріжжі слов’янства [23].

У другому розділі роботи Д.Марков вдається у пояснення термінології. В його розумінні слово грецького походження “русин” на латинській мові вживається для перекладу слова “російський (“русский”). Автор вважав, що неприпустимо називати “русином” будь-якого росіянина (“русского”) – ні великороса, ні білоруса, ні малороса. Для підтвердження правильності проводив аналогію зі словом “тевтон”, яке на латині означає “німець”. Але жоден німець, стверджував автор, не називає себе “тевтонцем”.

Ще одним фактом, який вказує на цілковиту суб’єктивність і односторонність подібних праць, є покликання Д.Маркова на письмові документи, де галичан названо росіянами, проте назв цих документів ним конкретно не вказано. Автор категорично стверджував про штучність термінів “русинізм”, “русин”, вказуючи, що це ще один метод ведення мовної політики в імперії Габсбургів. Ототожнення ним термінів “сепаратизм” і “русинізм” є ще одним прикладом штучності.

Галицько-русскоеблаготворительноеобщество – засноване 1903 р. в Санкт-Петербурзі на підтримку культурної єдності галичан, буковинців і угорців з російським народом. Активно почало діяти із 1908 р. після пропагандистської подорожі його голови графа В. Бобринського в Галичину і Буковину.

ратизм”, “українофільство”, “русофобія” засвідчував той факт, що однією із головних цілей офіційної Росії в питанні Галичини, Буковини і Закарпаття було дискредитувати і зменшити масштаб “українського питання” на своїх територіях [22].

Дуже схожими за структурою до попередньої роботи є праці А.Белгородського [3] і П.Оссовського [26]. Як і Д.Марков, А.Белгородський зробив спробу обґрунтувати тезу про те, що Галичина, Буковина і Угорська Русь завжди були і залишаться споконвічною власністю імперії Романових. Це він пояснював політичними реаліями початку ХХ ст., а саме тим, що російська офіційна пропаганда змушена шукати ідеологічне та наукове підтвердження, докази етнічної і культурної спорідненості населення, оскільки по обидва боки російсько-австрійського кордону почав набирати сильних обертів український національний рух.

Дослідник П.Оссовський розпочав виклад історії Галичини з детального опису “русинських племен”, поділяючи їх загалом на горців і подолян. Цікавим є той факт, що автор кладе під сумнів належність гуцулів до русинського населення. Як аргументи йому слугують гуцульський спосіб життя, зовнішність, одяг тощо. Він висловлював припущення, що вони нащадки сербів і румун або циган.

Поряд із набором стандартних тез на зразок “русини – це малороси, які живуть в прикордонні з Росією” та “Галичина – одвічно російська земля” [26, с.15], історичною місією Російської імперії П.Оссовський називав примирення слов’ян – поляків і українців, звичайно ж після анексії Романовими “Червоної Русі” [26, с.10].

У роботі І.Осипова вміщено хроніку подій, що відбувалися в Галичині впродовж 1914–1920 рр. Вона розпочинається з твердження, що “Червона Русь – достояние Святого Владимира”. Автор вбачав роль Росії в Першій світовій війні як визволительки братів-слов’ян з австрійського і німецького поневолення. “Для нас, галичан, вихованих в дусі культури Заходу, російська адміністрація, власне російські чиновники дореволюційного періоду, постали для нас неосвіченими. Російська адміністрація в більшості була малограмотною, із сумнівними характеристиками, яким не довіряли і в самій Росії” [25, с.7].

Якщо він схвально відгукувався про хороше ставлення російського уряду та окупаційної адміністрації до проросійськи налаштованих галичан, то цілком протилежні в нього думки щодо настроїв російської громадськості загалом: “Іншої позиції дотримується російське суспільство. Воно погано було поінформоване про Галичину загалом, і про російське населення Галичини, зокрема. Нас, “галицьких росіян” – в Росії фактично і не визнавали росіянами. [25, с.12].

Інакше кажучи, і дана робота це доводить, – ідея збирання одвічно російських земель “Прикарпатської Русі” прижилася виключно в урядових кабінетах періоду війни і у свідомості поодиноких прихильників “проросійськи” налаштованих патріотів.

Схожі думки присутні в працях М.Богдановича [4], А.Яриновича [36], В.Дружковського [14], Н.Серповського [32]. Так, на переконання М.Рапопорта “Прикарпатська Русь” завжди залишалась одвічною власністю Росії [31].

Ознайомившись з текстом доповіді П.Казанського, проголошеною на засіданні одеського відділу Російського Благодійного Товариства, стає зрозуміло, що російська публіцистика XVII–XVIII ст. (“Степенная книга” тощо) глибоко вкорінила ідею тяглості російської державності від Київської Русі та утвердила в подальшому традицію вважати Москву борцем за визволення братів-слов’ян від східних гнобителів турок та західного ворога – Тевтонського ордену (німців). Червоною ниткою тут проходить думка про нероздільність Галичини, Буковини і Угорської Русі від всієї Росії (ототожнення з Російською імперією – як прямою спадкоємицею).

Громадсько-політичним діячем детально прослідковано історію тісних зв’язків “братів із-за Збруча” з “державною Руссю”. Зокрема, він зазначив: “Російські царі та імператори ніколи не забували про існування росіян за кордоном. Іван Грозний думав

про повернення отчини святого Володимира... Першим російським монархом, який відвідав Галичину був Петро Великий” [15, с.15].

Історичний екскурс автор доповіді закінчив повідомленням про події 1890 р., коли Олексій III прийняв депутацію галицько-російських селян, де сказав: “Я знаю вас, пам’ятаю про вас і не забуду вас” [15, с.16]. Тим самим П.Казанський намагався пояснити вторгнення російських військ у Галичину та подальші плани імперії щодо її анексії.

Теза про визвольний характер війни для Російської імперії зустрічається і в праці інспектора гімназії М.Коджебаша. Автор запевняє: “Цілі Росії в цій війні (до якої її змусило небажання Австрії та Німеччини вирішити конфлікт мирно), без сумніву, не вузьконаціональні, егоїстичні, як у німців, а “сверхнародні”, альтруїстичні, загальнолюдські” [16, с.4].

Ідея про несправедливу долю “Руського Прикарпаття” та його жителів, яке знемагає під австрійським гнітом та прагне допомоги від своїх “братів” зі сходу, яскраво проявилася в праці громадського діяча І.Гумецького. Останній, як член ГРБО, стверджував, що прямим обов’язком російського суспільства є захист та порятунок Прикарпатської Русі. Він наголошував, що остання – це “спадок наших батьків, не гірший Києва, Новгороду, Володимира...” [10, с.21]. І.Гумецький нагадував, що рятуючи Прикарпаття “ми рятуємо – не Галичан, не Буковинців, не Угроруських... – а рятуємо тільки самих себе, ми рятуємо тільки те, що наше було, що є, і що буде наше, і до цього нікому справи немає! А чи сподобається це Галичанам, Буковинцям та ін., чи не сподобається – нам по суті, до цього справи немає...” [12, с.21].

Заперечуючи різницю між “русскими” в Росії і Австрії, автор пропагував ідею їх всесторонньої підтримки, зауважуючи при цьому, що “не війну проповідуємо ми тут, але ми вимагаємо тільки підтримки наших братів: ...нам необхідно їм допомогти, і допомогти не штиком, а – розумом!” [12, с.29–31].

Він дотримувався думки, що українофільство – це штучний витвір поляків, спрямований проти Росії. В українських землях Австро-Угорщини І. Гумецький вже в 1904 р. вбачав стратегічний, політичний та релігійний оплот Росії, “дамбу, в яку впирається... темне море римського католицизму” [12, с.30].

Варто зауважити, що поодинокі автори в своїх розвідках з історії “Прикарпатської Русі”, все ж вбачали етнічну різницю між російським та місцевим населенням. Зокрема, російський дослідник Е.Вульфсон, наголошував на існуванні двох народностей, вказуючи при цьому, що русини – це споріднене з малоросами “плем’я”, відмінне від них за зовнішніми ознаками та мовою [10, с.3].

Прихильник федеративного устрою Російської імперії, яка об’єднає всі слов’янські землі, Н.Ястребов водночас її мету у війні вбачав у приєднанні Галичини, Буковини і північних областей Угорщини. Ототожнюючи “русское” населення Галичини з малоросами, автор заперечував наукову достовірність терміну “українці” [37, с.19]. Робота цього автора “Галиція напередодні Великої війни 1914 р.” є однією із найвагоміших серед публіцистичного нашарування 1914–1915 рр. і становить короткий історичний нарис, в якому розглянуто економічні та політичні процеси краю.

В абсолютній меншості (принаймні серед доступної публіцистичної спадщини) знаходяться праці, надруковані в Росії, які написані на підтримку українофільського руху. Йдеться, зокрема, про публіцистичну працю Л. Бурчака, яка не зачіпає історії москвофільського (русофільського) руху. В душі ідеології народовців, автор приходить до висновку, що уряд Габсбургів віддав свою перевагу полякам через бачення в українцях Австрії ненадійного союзника, який схиляється до Російської імперії і тим самим загрожує стабільності Австро-Угорщини [8, с.28].

Слід сказати ще про одну характерну рису, присутню в російській публіцистиці початку ХХ ст., а саме, про відсутність єдиної думки щодо питання спорідненості При-

карпатської Русі і Росії, не кажучи про достатню аргументацію таких поглядів. Як виключення, на наш погляд, можна розглядати праці відомого лідера неославістського руху О.Погодіна [28–30]. Значно менший рівень заполітизованості творів та неабияка насиченість фактичним матеріалом привертають увагу до робіт автора. О.Погодін уникає прямих суджень щодо близькості Галичини та Росії, як і прямих політичних оцінок. З цього приводу він висловив думку, що процеси національної диференціації східнослов'янського населення в Галичині на 1914 р. ще були незавершені. Тому можна говорити про розвиток на цих територіях російського та українського населення. Автор писав: “Вдалось би українцям українізувати все російське населення Східної Галиції, або навпаки, притягуюча сила російської державності і російської культури прикликала на свій бік маси російського племені в Австро-Угорщині – це питання залишилось не вирішеним до кінця...” [30].

Підсумовуючи огляд, варто зазначити, що російська публіцистична думка, виконуючи політичне завдання, побудувала окрему історичну схему щодо проблеми місця західноукраїнських земель в зовнішній політиці Романових на початку ХХ ст. Безумовно, публіцистична література здійснила вплив на діяльність російської дипломатії, на формування світоглядного бачення російської громадськості щодо так званої “Прикарпатської Русі”.

Незважаючи на дуже велику кількість робіт публіцистичного характеру, написаних і опублікованих в 1900–1917 рр., більшість із них навіть побіжно не згадують про події, які відбувалися на західноукраїнських територіях у роки війни. Зокрема, про факт вступу російської армії в Галичину у серпні 1914 р., про взаємовідносини з мирними жителями, про спроби військової адміністрації організувати управління Східною Галичиною практично не йдеться.

Однією із основних складових переважної більшості робіт такого плану є отождолення населення Галичини, Буковини та Угорської Русі із малоросами Російської імперії або росіянами. Відповідно український національний рух (“українофільство”) розглядався авторами як штучно вигаданий, створений ззовні та фінансований австрійськими і польськими антиросійськими силами. Українофільство звинувачувалося ними у антидержавних, антинародних, сепаратистських намірах, у дотримуванні ворожої антиросійської позиції.

Слід зазначити, що позиція російської історіографії на початку ХХ ст. прямо залежала від взаємовідносин Росії та Австро-Угорщини. Як правило, імперія Габсбургів розглядалася як держава, яка обмежує розвиток слов'янства. Це, без сумніву, відзеркалювалось і в публіцистичних творах. В результаті, головна увага зосереджується на вирішенні питання приналежності краю до Росії чи Австро-Угорщини) за етнічними, історичними, територіальними та релігійними особливостями. Загалом, розглянуті праці публіцистичного характеру є неабияк заполітизованими. Як правило, увага авторів зосереджена на питаннях розвитку мови і культури, взаємовідносинах з поляками та національно-політичній ситуації, натомість абсолютно не розкриті питання, пов'язані з діяльністю імперського уряду на території Галичини, Буковини та Угорської Русі.

На нашу думку, є об'єктивні підстави стверджувати, що російська суспільна думка початку ХХ ст. вбачала в західноукраїнських землях об'єкт політичного впливу. У свідомості громадськості поступово формувалася теза про історичний обов'язок повернення втрачених колись “исконнорусских” земель. І якщо до початку Першої світової війни такі настрої на сторінках подібних видань можна спостерігати дещо завуальовано, то після розгорання військового конфлікту пропаганда з боку російських авторів переходить у відкриту форму. Не бажаючи загострення відносин з офіційним Віднем, російські урядові кола стояли, як правило, осторонь цієї кампанії і водночас дозволяючи таку діяльність російській громадськості. Проте, на користь того, що імперські офіційні кола не забороняли друк таких брошур (окремі з них фінансували),

свідчить той факт, що інтереси офіційної ідеології Романових повністю співпадали з гаслами та ідеями публіцистичної літератури.

1. Аркуша О. Русофільство в Галичині в середині XIX– на початку XX ст. : генеза, етапи розвитку, світогляд / О. Аркуша, М. Мудрий // Вісник Львівського університету. Серія істор. Вип. 34. – Л., 1999. – С. 231–268.
2. Бахтурина А. Политика Российской империи в Восточной Галиции в годы Первой мировой войны / А. Бахтурина. – М., 2000. – 264 с.
3. Белгородській А. Галиція – исконное достояние Росії / А. Белгородській. – М., 1914. – 46 с.
4. Богдановичь М. Червонная Русь (Австрійські українці) / М. Богдановичь. – Ярославль, 1914. – 32 с.
5. Будилович А. По вопросу объ окраинахъ Росії / А. Будилович. – С. Пб., 1906. – 25 с.
6. Будилович А. О единстверусскаго народа. Речь, произнесенная въ торжественном собраніи Санкт-Петербургскаго Славянскаго благотворительнаго общества 14 февраля 1907 г. / А. Будилович. – С. Пб., 1907. – 43 с.
7. Будилович А. О необходимости включить всю Угорскую Русь в состав Российской империи / А. Будилович. – Х. : Мирный труд, 1914. – 17 с.
8. Бурчак Л. Галиція, ея прошлое и настоящее / Л. Бурчак. – М., 1914. – 38 с.
9. Вергунъ Д. Что такое Галиція? / Д. Вергун. – С. Пб., 1915. – 46 с.
10. Вульфсонъ Э. Галиція до великой Европейской войны / Э. Вульфсонъ. – М., 1915. – 230 с.
11. Глушкевичь М. Взглядъ на прошлое, настоящее и будущее Прикарпатской Руси въ связи съ великой войной / М. Глушкевичь. – Ростов на Дону, 1917. – 30 с.
12. Гумецькій И. Значеніе Русскаго Прикарпатя для Росії. Прикарпатье будущее – второе Приамурье для Росії, въ предстоящей ей борьбе съ вероломною Западною Европою / И. Гумецькій. – С. Пб., 1904. – 112 с.
13. Де-Витте Е. И. Буковина и Галичина. Лето 1903 г. Сообщение читанное Е. И. Де-Витте въобщемъ собраніи Кіевскаго Славянскаго Благотворительнаго Общества 22 октября 1903 года / Е. И. Де-Витте. – К., 1903. – 49 с.
14. Дружковскій В. Современная Галиція / В. Дружковскій. – Екатеринославь, 1914. – 16 с.
15. Казанский П. Присоединение Галичины, Буковины и Угорской Руси / П. Казанский. – Одесса, 1914. – 20 с.
16. Коджебаш Н. Война и славянские народности Австрии / Н. Коджебаш. – [Б. м.], 1915. – 27 с.
17. Купчанко Г. Буковина и еи русски жители / Г. Купчанко. – Відень : Книгопечатня Ф. Ястребова, 1894. – 50 с.
18. Купчанко Г. Галичина и еи русски жители / Г. Купчанко. – Відень : Книгопечатня Ф. Ястребова, 1896. – 68 с.
19. Купчанко Г. Угорска Русь и еирусски жители / Г. Купчанко. – Відень : Книгопечатня Ф. Ястребова, 1897. – 63 с.
20. Макарчук С. Галицьке москвофільство в кінці XIX – на початку XX ст. / С. Макарчук // Історичні дослідження. Вітчизняна історія : Республ. міжвідомчий збірник наукових праць. – К., 1990. – Вип. 16. – С. 101–107.
21. Макарчук С. Москвофільство: витоки та еволюція (середина XIX ст. – 1914 р.) / С. Макарчук // Вісник Львівського університету. Серія істор. Вип. 28. – Л., 1992. – С. 82–98.
22. Марков Д. Галицко-русскій вопросъ / Д. Марков. – [Б. м.], 1909. – 12 с.
23. Марков Д. Русская и украинская идея въ Австрії / Д. Марков. – Львовъ, 1911. – 28 с.
24. Миллер А. Империя Романовых и национализм. Эссе по методологии исторического исследования / А. Миллер. – М. : НЛО, 2008. – 248 с.
25. Оссиповъ И. На проломъ. Очерки 1914–1920 гг. / И. Оссиповъ. – Перемишль ; Нью-Йорк, 1922. – 77 с.
26. Оссовскій П. Новые владения России в Западной Европе. Описание Галиции / П. Оссовскій. – К. : 1914. – 49 с.
27. Пашаева Н. Очерки истории русского движения в Галичине XIX – XX ст. / Н. Пашаева. – М., 2001. – 201 с.
28. Погодин А. Зарубежная Русь / А. Погодин. – СПб., 1915. – 32 с.
29. Погодин А. Как живется червонноруссам А. Погодина / А. Погодин. – С. Пб. : Тип. В. В. Комарова, 1890. – 179 с.
30. Погодин А. Славянский мир. Политическое и экономическое положение славянских народов перед войной 1914 г. / А. Погодин. – М., 1915. – 420 с.
31. Рапопортъ М. Червонная Русь (Галиция) / М. Рапопортъ. – С. Пб., 1912. – 76 с.
32. Серповскій Н. Накануне войны у галицких греко-униатов (Из поездки по Галиции) / Н. Серповскій. – СПб., 1915. – 76 с.
33. Струве П. Великая Росія и Святая Русь / П. Струве // Русская мысль. – 1914. – №12. – С. 176–180.

34. Струве П. Общерусская культура и украинский партикуляризм. Ответь Украинцу / П. Струве // Русская мысль. – 1912. – №1. – С. 68–82.
35. Флоринскій Т. Зарубежная Русь и ея горькая доля / Т. Флоринскій. – К., 1900. – 28 с.
36. Яринович А. Галичина въ ея прошлом и настоящемъ. Очеркъисторіонаціональноїжизни русинъ въ Австро-Венгрии / А. Яриновичъ. – М., 1915. – 68 с.
37. Ястребовъ Н. Галиція накануне Великой Войны 1914 г. / Н. Ястребовъ. – С. Пб, 1915. – 147 с.

В статье проанализировано влияние публицистической литературы на формирование мировоззренческих ориентиров российской общественно-политической мысли относительно западноукраинских земель. Освещены уровень заинтересованности со стороны официальной имперской идеологии основными положениями и лозунгами российской публицистики начала XXв.

Ключевые слова: Российская империя, украинофильство, панславизм, Первая мировая война.

The article analyzes the impact of fiction titles on the formation of ideological orientations of Russian social and political thought on Westernlands. The Level of interest of the official imperial ideology and slogans of the main provisions of Russian journalism in the early XX century.

Keywords: Russian Empire, Ukrainophilism, Pan-Slavism, the First World War.

УДК 94(477.8):241.83

ББК 63.3(4Укр)

Ірина Стасюк

ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ МОНАХИНЬ СТАНИСЛАВІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ УГКЦ (1900–1946 рр.)

Життя монахинь кардинально відрізнялося від життя пересічних жінок тогочасного галицького суспільства. Воно проходило тихо та спокійно в стінах монастиря, сповнене мовчанням, смиренням та покірністю. Монахині жили чітко впорядкованим щоднем, унормованим статутом. Речі, що оточували, їжа, яку вони споживали, та одяг тільки підтверджували бажання жити в духовності та бідності, щоб усю свою любов, увесь свій вільний час присвятити справам милосердя та доброти.

Ключові слова: Зграмадження, статут, монахиня, повсякденне життя, Станиславівська єпархія.

Повсякденне життя монахинь – доволі цікава та актуальна тема для дослідників соціальної історії, оскільки асоціюється в пересічній людині з якоюсь загадковістю і таємничістю аскетизму монастирів. Окрім того, греко-католицькі монастирі Галичини початку ХХ ст. характеризувалися своєю “клявзурою”, тобто закритістю від суспільства, монахині не виходили без нагальної потреби та дозволу власної настоятельки навіть за ворота своєї обителі. Черниці не спілкувалися зі світськими особами та не цікавилися політичними новинами. Вони творили своє власне суспільство, життя якого було чітко унормоване головним положенням статуту згромаджень. До вивчення побутового життя черниць можемо віднести зацікавлення одягом, умовами проживання у монастирі, їжею, працею та господарством, яке вели монахині.

У сучасній історичній науці побутове життя монахинь Станиславівської єпархії є малодослідженим. Окремі розвідки, у контексті загальної історії розвитку чинів і згромаджень, зробили Марія Вуянко, Борис Савчук, сестра Андрея Ольга Маслій. Головні відомості про побут монахинь, внутрішній устрій їхніх монастирів дізнаємося зі статутів та конституцій, які зберігаються в Державному архіві Львівської області та в приватних архівах згромаджень. Ці документи чітко регламентували систему управління монастирем і встановлювали правила поведінки, спонукали монахинь до внутрішнього порядку і вдосконалення, до зростання в духовному та моральному плані. Також основу джерельної бази дослідження становлять архівні матеріали Державного архіву Івано-Франківської області – описи монастирів радянською владою під час ліквідації культових споруд у 1946 р.